

Hans van den Bos

Vitaal platteland en de Europese plattellandsverordening

—Irma Corten

De Raad van de Europese Unie heeft op 20 september 2005 de Verordening inzake steun voor plattellandsontwikkeling uit het Europees Landbouwfonds voor Plattellandsontwikkeling (ELFPO), vastgesteld. Het gaat om de periode 2007-2013. Hoe wordt plattellandsontwikkeling gezien in Europa en hoe pakt dat uit in Nederland? Het beleid wordt nu voor Nederland doorvertaald in het Plattellandsontwikkelingsprogramma 2 (POP2).

De ontwikkeling van het platteland krijgt naast landbouwproductie, steeds meer aandacht in het Europese landbouwbeleid. De oorsprong van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid zoals dat officieel heet, ligt in het voorkomen

van voedseltekorten, zoals in de naoorlogse periode. Het resultaat was een productiegericht subsidiebeleid dat bleef bestaan tot in de jaren negentig. Dit beleid werd slachtoffer van haar eigen succes, getuige de beruchte rundvlees- en graanbergen en de handelsverstoringen op de wereldmarkt. De steun voor overproductie bleek heel moeilijk om te buigen. Begin jaren negentig werd een lange weg ingeslagen naar een marktgericht en milieuvriendelijk GLB. Allereerst zette Europa in op een beleid om de productie van overschotten te beperken, zoals regelingen voor braaklegging en bosaanplant op landbouwgrond. En heel geleidelijk is de koppeling tussen financiële steun en productie losgelaten. Landbouwers ontvingen in het verleden meer steun naarmate zij meer produceerden. Nu ontvangen ze steun om hun inkomen op peil te houden: de inkomens toeslag. Subsidies zijn tegenwoordig gekoppeld aan kwaliteit, milieu en voedselveiligheid. Doordat de steun niet langer gekoppeld is aan het ver-

◀ Bos, natuur en landschap hebben een belangrijke rol bij de bevordering van recreatie en toerisme

bouwde gewas, kan de boer beter inspelen op de vraag en bijvoorbeeld ook energiegewassen telen, zoals hakhout. Misschien in de toekomst zelfs bos en natuur.

Plattellandsontwikkeling: veel mogelijkheden voor bos

Het beleid voor plattellandsontwikkeling heeft een belangrijke impuls gekregen met de GLB-hervorming van 2003. De rechtstreekse steunbetalingen voor grote landbouwbedrijven werden verlaagd en het overgebleven geld overgeheveld naar maatregelen voor plattellandsontwikkeling. In de linkerkant van de tabel op pagina 22 staan de vier hoofdthema's, of Assen, uit de Europese Plattellandsverordening voor 2007-2013 en er staat een opsomming van maatregelen die interessant voor natuur, bos en landschap zijn. Als de lidstaat de maatregel als prioriteit kiest, kan de lidstaat hiervoor vanuit Europa steun ontvangen.

De Europese plattellandsverordening bevat veel maatregelen voor bosbouw, bijna net zoveel als voor landbouw. Het multifunctionele bos wordt in de Europese Verordening gezien als integrerend deel van de plattellandsontwikkeling. Bossen verschaffen allerlei voordelen: zij leveren grondstoffen voor hernieuwbare en milieuvriendelijke producten, zij spelen een belangrijke rol in de biologische diversiteit, de mondiale koolstofcyclus, de waterbalans en de erosiebestrijding. Daarnaast erkent de Europese Verordening ook dat bossen belangrijk zijn voor recreatie en natuurlijk de productiefunctie.

Koppeling aan bestaand beleid

De verordening heeft geen directe werking in Nederland. Het levert dus geen nieuw beleid op. Dat komt omdat de Verordening dient als cofinanciering van bestaand rijks- en provinciaal beleid. Europa betaalt dus mee aan projecten en uitvoering van beleid. Leidend daarvoor is in Nederland de Nationale Plattellands Strategie (NPS). Hierin wordt de strategische koers voor Nederland uitgezet. Deze strategie is nu in een afrondende fase. Intussen wordt gewerkt aan het opstellen van het nieuwe Plattellandsontwikkelingsprogramma (POP2) voor 2007 - 2013, waarin de maatregelen wor-

Voorbeelden van maatregelen interessant voor natuur, bos en landschap, in de Europese Plattelandsverordening (2007-2013)

Tot prioriteit gestelde maatregelen in de concept Nationale Plattelandsstrategie 2007-2013 versie maart 2006(cursief is nieuw in het laatste concept, vooral door inbreng provincies))

As 1, Verbetering van het concurrentievermogen van de land- en de bosbouwsector:

a) kennis bevorderen en menselijke potentieel verbeteren door:

- i) beroepsopleiding en voorlichting, verspreiding van wetenschappelijke kennis en innoverende praktijken, voor in de landbouw, voedsel en bosbouw werkzame personen,
- iv) gebruik van adviesdiensten door landbouwers en bosbezitters,
- v) oprichting van bedrijfsadviesdiensten voor de landbouw en bosbouw;

b) fysieke potentieel herstructureren en ontwikkelen, en innovatie bevorderen, door:

- ii) verbetering van de economische waarde van bossen,
- iii) verhoging van de toegevoegde waarde van land- en bosbouwproducten,
- iv) samenwerking voor ontwikkeling van nieuwe producten, procédés en technologieën in de landbouw-, de voedsel- en de bosbouwsector,
- v) verbetering en ontwikkeling van infrastructuur voor de ontwikkeling van de bosbouw,

As 1, versterking concurrentiekracht landbouw:

- gebruik maken van adviesdiensten en kennisverspreiding;
- bedrijfsmodernisering (waaronder investeringssteun specifiek gericht op jonge boeren);
- verhoging van de toegevoegde waarde van land- en bosbouwproducten;
- verbeteren en ontwikkelen infrastructuur (landinrichting voor de landbouw);
- ondersteunen boeren die meedoen aan voedselkwaliteitschema's;
- ondersteunen landbouwers bij het voldoen aan communautaire normen op het gebied van milieubescherming;
- steun voor samenwerking in de keten bij innovatie;
- ondersteunen producentengroepen (informatie- en promotie-activiteiten).

As 2, Verbetering van het milieu en het platteland:

a) voor het bevorderen van een duurzaam gebruik van landbouwgrond, door:

- ii) betalingen aan landbouwers in andere gebieden met handicaps dan boeren
- iii) Natura 2000-betalingen en betalingen in verband met de kaderrichtlijn water,
- iv) Agromilieubetalingen

b) voor het bevorderen van een duurzaam gebruik van bosgrond, door:

- i) de eerste bebossing van landbouwgrond,
- ii) de eerste totstandbrenging van boslandbouwsystemen op landbouwgrond,
- iii) de eerste bebossing van andere grond dan landbouwgrond,
- iv) Natura 2000-betalingen,
- v) bosmilieubetalingen,
- vi) herstel van bosbouwpotentieel en het treffen van preventieve maatregelen,
- vii) steun voor niet-productieve investeringen, bijvoorbeeld investeringen in bossen die verband houden met milieudoelstellingen of om de recreatieve waarde voor het publiek te vergroten

As 2, verbetering van natuur, milieu en landschap door landbeheer:

- betalingen aan boeren in andere gebieden met natuurlijke handicaps (probleemgebieden);
- agro-milieumaatregelen;
- betalingen in kader van Natura 2000;
- ondersteuning van niet-productieve investeringen: (agro)milieudoelen en verhogen natuurwaarde;
- eerste bebossing van landbouwgrond.

As 3, de leefkwaliteit op het platteland en diversificatie van de plattelandseconomie:

a) diversifiëren van de plattelandseconomie:

- ii) steun voor de oprichting en ontwikkeling van micro-ondernemingen met het doel ondernemerschap te bevorderen en het economische weefsel te ontwikkelen,
- iii) bevordering van toeristische activiteiten;

b) verbeteren leefkwaliteit op het platteland:

- i) basisvoorzieningen voor de economie en plattelandsbevolking,
- ii) dorpsvernieuwing en -ontwikkeling,
- iii) instandhouding en opwaardering van het landelijke erfgoed;

As 3, diversificatie platteland:

- diversificatie naar niet-landbouwactiviteiten;
- steun voor de oprichting en ontwikkeling van ondernemingen;
- bevorderen toeristische activiteiten (agro-toerisme);
- basisvoorzieningen voor de plattelandseconomie en -bevolking;
- instandhouding en opwaardering landelijk erfgoed;
- verwerving van vakkundigheid, dynamisering en uitvoering.

As 4: Bottom up plattelandsontwikkeling door lokale actiegroepen (Leader benadering):

- Mainstreaming van bestaande Leader programma: bottom up plattelandsontwikkeling door lokale actiegroepen
- bepalingen m.b.t. het proces van samenwerking (plaatselijke groepen, publiek-privaat, van onderaf, multi-sectoraal, innovatief, netwerken)

As 4, leader:
leader-aanpak (lokale ontwikkeling).

den uitgewerkt. Naar verwachting wordt dat POP2 deze zomer aangeboden aan de Europese Commissie. Rijk en provincies geven samen invulling aan de NPS en POP2. Dat gebeurt in consultatie met andere overheden en maatschappelijke organisaties. Er is een apart regiebureau POP opgericht dat het POP opstelt en coördineert.

Rijk en provincies hebben dus prioriteiten gesteld en maatregelen gekozen uit het menu van mogelijkheden van de plattelandsverordening. Het Rijk en de provincies zouden natuurlijk kunnen besluiten om alle maatregelen uit de groslijst als prioritair aan te merken. Het beschikbare geld moet dan worden verdeeld over al die maatregelen. Daar is niet voor gekozen en wel mede vanwege een heel praktische reden. Elke maatregel die meedoet betekent namelijk heel veel administratie. Voor een beperkt aantal uitvoeringsmaatregelen is dan wel veel administratie nodig. Daarom heeft het Rijk nu gekozen voor prioriteit bij een ondernemersprogramma voor agrariërs en het stimuleren van agrarisch natuurbeheer (SAN). De provincies hebben gekozen voor cofinanciering van

doelen in hun meerjarenprogramma's. Het kan daarbij ook gaan om kleinere projecten.

Pleidooi voor plattelandsondernemerschap

In de rechterkant van de tabel staan de maatregelen die in het laatste concept van de Nationale Plattelandsstrategie prioriteit hebben. Zeer waarschijnlijk moeten er prioriteiten geschrapt worden, gezien het beperkte budget: jaarlijks zo'n 40 miljoen euro aan Europese gelden. De cursieve prioriteiten - waaronder de artikelen met bos - zijn in latere instantie toegevoegd, onder meer door vragen of tekstvoorstellen vanuit enkele provincies, Brussel en het Bosschap. Het thema bos was in de eerste versies namelijk zelfs helemaal afwezig. Een vitaal platteland is het doel van het POP2. Het Bosschap vindt daarom dat het beleid zich niet alleen op agrariërs moet richten maar op alle plattelandsondernemers die zich bezig houden met plattelandsproducten en diensten. En mensen die met bos en natuur bezig zijn horen daar zeer zeker bij. Bossen en natuur kunnen de economische welvaart versterken door het creëren van een aantrekkelijk vesti-

gingsklimaat, een prettige leefomgeving, door het stimuleren van werkgelegenheid in de bos- en houtketen en in de sector van recreatie en toerisme. Bos, natuur en landschap hebben in Nederland een belangrijke rol bij de bevordering van recreatie en toerisme.

Bos, natuur en landschap hebben - waar relevant - de mogelijkheid mee te doen met gebiedsgerichte beleidsvorming voor en uitwerking van plattelandsontwikkeling, zoals in lokale actiegroepen (LAG's) en bij het maken en uitvoeren van de lokale ontwikkelingsstrategie (zie tabel As 4). Hoe dat gaat werken, wordt per provincie uitgewerkt. U kunt uw provincies of gebied dus nu voeden met uw ideeën of initiatieven. Als het goed is zijn de provincies nu met dit beleid bezig en is het nu het juiste moment om aan de bel te trekken. En gebiedsbureaus, plattelandshuizen en dergelijke kunnen u over de mogelijkheden voor ondersteuning van uw initiatief vertellen.

Irma Corten werkt voor Zilverberg advies, Doorwerth. Corten adviseerde het Bosschap voor POP2.

Hieronder drie oorbelden van huidige initiatieven die in aanmerking zouden kunnen komen voor ondersteuning vanuit Brussel.

Project Veluws hout, natuurlijk (Gelderland)

Gebiedspromotie, ketenversterking en waardetoevoeging aan het product hout gaan samen op.

Met Veluws hout, de Veluwe promoten is de gedachte achter het project Veluws hout, natuurlijk. En, ook de bouseigenaar wordt er beter van. Het betekent een extra waarde voor het product hout. Het project beoogt versterking van de economische positie van de bouseigenaar aan de ene kant en versterking van het 'bos imago' van de Veluwe aan de andere kant.

Welna-BouwHout is het vlaggeschip van het project. Landgoed Welna werkt eigen hout op tot bouwpakketten voor houten gebouwen. Daar komt nu hout van andere bouseigenaren bij. Ecolog BV heeft de verkoop en bouw in handen. Alle boswerk en het verwerken van het hout wordt uitbesteed en het product is volledig FSC-gecertificeerd. De bouseigenaar trekt zo de toegevoegde waarde naar zich toe.

Het project werkt aan de bewustwording van de Veluwe gemeenten, waterschappen en recreatieschappen. Door houten gebouwen, bankjes, picknicktafels en ander straat - of beter bos - meubilair van Veluws hout te maken, wordt tegelijkertijd de Veluwe gepromoot. De intentie om mee te doen wordt vastgelegd in een convenant. Nieuwe stappen in de productontwikkeling zijn houten dakpannen en houten gastenverblijven (kleine maar hoogwaardige blokhutten) met bijvoorbeeld een sauna. De dakpannen werden in het verleden op de Veluwe gebruikt, zoals op de schaapskooien.

Een dergelijk initiatief zou prima in As 1 passen, maar ook in As 3.

Rob Fernandes

Clubgebouw bij recreatieplas Bussloo in wording, volledig van Veluws hout

Eigen stimuleringsregeling voor bosaanleg (Limburg)

Provincie Limburg heeft de ambitie om de komende 25 jaar 4000 hectare bos te realiseren. Limburg heeft een eigen stimuleringsregeling voor bosaanleg: 'Subsidie Nieuw bos'. Grondeigenaren die op hun terreinen nieuw bos willen aanplanten, kunnen rekenen op een bijdrage van 7000 euro per hectare. Organisaties en particulieren komen voornamelijk zelf met ideeën en locaties voor bosaanleg. De provinciale subsidie is een belangrijke stimulans voor initiatiefnemers en andere financiers, zoals 'rood voor groen' om ook met ideeën en middelen over de brug te komen. Het gaat om natuurbos in de nieuwe natuur EHS, nieuwe bos en mensgerichte natuur waarvan 75% bij de grote steden, en het ontwikkelen van nieuwe multifunctionele landgoederen. Bos is niet gewenst in intensief agrarische en landbouwontwikkelingsgebieden, waar het in strijd is met het karakteristiek van het landschap of het in strijd is met beschermde soorten, zoals weidevogels.

De provincie heeft verschillende redenen om nieuw bos aan te leggen. De aantrekkelijkheid van de bestaande en nieuwe woon- en werkgebieden wordt door bosaanleg vergroot. In Zuid-Limburg, met name in de sterk verstedelijkte regio's, bestaat een chronisch tekort aan mensgerichte natuur zoals bos op loop- of fietsafstand van de steden. Bos verbetert de kwaliteit van natuur en milieu, ondersteunt de realisatie van de EHS, draagt bij aan de toeristisch-recreatieve aantrekkelijkheid, verbetert het vestigingsklimaat en biedt mogelijkheden om houtproductie te vergroten. Bos is als geen ander in staat om meervoudige doelstellingen te combineren.

Bosaanleg op landbouwgrond behoort nu tot de prioriteiten in de concept Nationale Plattelandsstrategie, versie maart 2006.

Hans van den Bos

Essenhakhout op voormalige landbouwgrond

Gemeentelijke uitvoeringsprogramma's landschap (Drenthe)

Papieren voornemens worden werkelijkheid!

Met het stimuleren van gemeentelijke uitvoeringsprogramma's landschap ondersteunt de provincie Drenthe het voeren van een actief landschapsbeleid. Gemeente Westerveld is het eerste project in uitvoering. Het begon met de wens om enkele randen van karakteristieke esgronden op te knappen. Nu is - met stimulans van het uitvoeringsprogramma landschap - een samenhangend uitvoeringsplan voor het gebied opgesteld door Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Drents Landschap, Landschapsbeheer Drenthe en bosgroep Noordoost Nederland. De gemeente coördineert en het geld wordt zoveel mogelijk gestoken in uitvoering. Binnenkort wordt het volgende gerealiseerd: verbetering van het terrein rond hunebedden, bebording rond een schaapskooi en de aanleg van een parkeerterrein, uitbaggeren van de karakteristieke gracht van een landgoed die het landhuis zichtbaar maakt vanaf de weg, herstel/onderhoud laanbomen, prunusbestrijding in bossen, kleine bosjes en bosranden, herstel van houtwallen en hakhout, herstel van een rijwielpad, plaggen, enzovoort. Het meeste werk gebeurt bij particulieren en veel vrijwilligersgroepen werken mee. 150 particuliere eigenaren, veelal van kleine percelen bos en natuur, hebben zich gemeld om mee te doen. Het project slaat aan. De bevolking werkt aan de leefbaarheid en identiteit van hun woonomgeving en het gebied wordt aantrekkelijker voor toerisme en recreatie. Dat is belangrijk, want zo'n kwart van de bevolking is voor het inkomen afhankelijk van recreatie en toerisme. Drenthe hoopt voor 2007 op een verdubbeling van middelen door POP gelden. De uitvoeringsprogramma's voor vier andere gemeenten staan al in de steigers.

Hans van den Bos

Karakteristieke Drenth's landschap